

4. Щерба Л.В. Преподавание языков в школе. Общие вопросы методики [Текст] / Л.В. Щерба. – М. : Академия, 2003. – 148 с.

В статье осуществлен анализ аксиологического потенциала содержания дисциплины «Иностранный язык», который должен способствовать формированию ценностных ориентаций у студентов аграрного вуза. Раскрыты составляющие иноязычного образования с аксиологической точки зрения, рассмотрены практические возможности применения ценностного потенциала дисциплины «Иностранный язык» с учетом специфики аграрного вуза. Сделан акцент на том, что важным условием формирования общечеловеческих ценностей студентов в процессе обучения иностранному языку является отбор и использование ценностно-ориентированных дидактических материалов.

Аксиологический потенциал дисциплины «Иностранный язык», ценностные ориентации, формирование общечеловеческих ценностей.

The article is devoted to analysis of the axiological potential of subject content "Foreign Language" which is given a significant role in forming value orientations of students in the course of training to a foreign language at agricultural universities. The author describes the components of foreign language education with axiological point of view, examines the practical feasibility of the value potential of discipline "Foreign Language" specific to the agricultural university. Attention is focused on the fact that the important condition for the formation of human values of students in learning foreign language is the selection and use of value-oriented didactic materials. The author describes experiential learning program based on the following didactic principles: problematic content of the course the object of learning activities, professional - playing interaction of students, dialogic student communication; partnership of students and lecturers.

Axiological potential of discipline "Foreign Language", formation of human values, the content of education, value orientations of students.

УДК 378.14

ЗАГАЛЬНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ВИХОВНОЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

І. М. Романюк, кандидат педагогічних наук, доцент

Для забезпечення високого рівня духовної, морально-психологічної згуртованості військовослужбовців, їх готовності до дій в особливих умовах має бути спрямована політика держави, органів військового управління. Виходячи із вище задекларованих позицій, у вищих військових навчальних закладах підготовка майбутніх офіцерів як фахівців з виховної і соціально-психологічної роботи в українських

© І. М. Романюк, 2014

Збройних Силах має реалізовуватися на основі науково обґрунтованої та належним чином розробленої і апробованої педагогічної системи підготовки кадрів для виховної та соціально-психологічної роботи, що базується на активному впровадженні сучасних педагогічних інновацій.

Збройні Сили України, органи виховної та соціально-психологічної роботи, вищі військові навчальні заклади, педагогічна система підготовки офіцерських кадрів.

Постановка проблеми та її актуальність. Об'єктивна оцінка геополітичних обставин, сучасної міжнародної ситуації, національних інтересів України та проблем щодо їх забезпечення висуває нагальну проблему подальшого зміцнення оборонної системи нашої держави, посилення Збройних Сил України (ЗСУ), на яких згідно із 17 статтею Конституції України покладаються оборона української держави, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Як бачимо із останніх подій, саме ЗСУ є однією з найважливіших основ української державності. Нині можна констатувати, той факт, що, здатність ЗСУ виконувати цивільні та бойові завдання безпосередньо залежить від системи виховної та соціально-психологічної роботи.

Зазначимо, що проголошена нашою державою політика позаблокового статусу, подальше зменшення чисельності ЗСУ вимагають різкого підвищення боєздатності військ (сил). Відтак, очевидним є той факт, що найбільш ефективним шляхом у зазначеному напрямку є вдосконалення військового управління, підняття рівня озброєння та техніки, зміцнення дисципліни, духовного, морально-психологічного потенціалу української армії. Особовий склад ЗСУ має бути готовим до виконання надзвичайно важливих конституційних завдань щодо захисту національних інтересів України.

В структурі органів військового управління вагому роль у забезпеченні високого рівня бойового духу, духовного потенціалу війська відіграють органи виховної та соціально-психологічної роботи (ВСПР) ЗСУ, що здійснюють безпосередній вплив на духовний та морально-психологічний стан військовослужбовців. Саме ці структури забезпечують високий духовний та морально-психологічний потенціал особового складу ЗСУ. Встановлено, що нині ці структури не повною мірою реалізують покладені на них завдання, і основна провина тут не тільки самих цих структур, багато проблем, на наш погляд, пов'язані безпосередньо із станом загальної політики держави щодо Збройних Сил, недостатнього забезпечення та підтримки реального статусу та практичних можливостей органів ВСПР впливати на ситуацію в сучасній українській армії.

У нашому баченні для забезпечення високого рівня духовної, морально-психологічної згуртованості військовослужбовців, їх готовності до дій в особливих умовах має бути спрямована політика держави, органів військового управління. Виходячи із вище задекларованих позицій, у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) підготовка майбутніх офіцерів як фахівців з виховної і соціально-психологічної

роботи в українських Збройних Силах має реалізовуватися на основі науково обґрунтованої та належним чином розробленої і апробованої педагогічної системи підготовки кадрів для виховної та соціально-психологічної роботи, що базується на активному впровадженні сучасних педагогічних інновацій.

Аналіз основних досліджень і публікацій свідчить про те, що сьогодні у педагогічній теорії розробляється ряд напрямів досліджень, які дотичні безпосередньо стосуються піднятої проблематики. У нашому баченні особливо цінними у зазначеному контексті є напрацювання В. Безбаха, А. Кобзаря, Г. Темка, М. Томчука, які стосуються формування виховних структур у збройних силах. Роботи Е. Алехновича, А. Галімова, С. Дергачова, П. Єльчанінова, Н. Мірошніченка, О. Поповича висвітлюють теоретико-практичні аспекти підготовки майбутніх офіцерів до реалізації виховної та організаторської діяльності. У працях Б. Агеєва, Л. Железняка, Л. Кандибовича, В. Клімова, О. Торічного, В. Шкідченка головний акцент зроблено на аналізі професійної готовності до військової служби та військово-професійної спрямованості особистості. Зазначимо, що психолого-педагогічні аспекти організації навчально-виховного процесу у вищих військових навчальних закладах теж перебували у центрі уваги військових педагогів. Цим питанням присвячено ряд публікацій В. Балашова, Д. Іщенко, О. Діденка, О. Євсюкова, С. Каплуна, П. Корчемного, М. Нещадима, І. Тищенко, В. Ягупова. Суттєвий інтерес у задекларованому нами напрямку представляють наукові напрацювання В. Барановського, І. Лебедева, М. Морозова, які висвітлюють формування у курсантів компетентності у світоглядних переконаннях, а також В. Алещенка, П. Мовчана, В. Плоскіна, В. Федічева, Л. Форменка, які розкривають сутність та зміст військово-патріотичного виховання та соціально-психологічної діяльності у Збройних Силах.

З усією відповідальністю зазначаємо, що дані роботи створюють основу для комплексного психолого-педагогічного дослідження проблеми педагогічної системи підготовки кадрів для виховної та соціально-психологічної роботи у ЗСУ, однак, не висвітлюють її повністю. Відтак, віддаючи належне значущості напрацювань фахівців, ми усвідомлюємо нагальну необхідність у ґрунтовному дослідженні психолого-педагогічних аспектів, які безпосередньо стосуються розробки педагогічної системи підготовки кадрів для виховної та соціально-психологічної роботи на основі впровадження педагогічних інновацій. Проведений нами аналіз реальної практики організації виховної та соціально-психологічної роботи в українській армії та підготовка офіцерського складу до неї показують необхідність розробки виваженої педагогічної системи. З огляду на важливість та актуальність розробки теоретико-прикладних питань, які пов'язані із розробкою педагогічної системи підготовки офіцерських кадрів для виховної та соціально-психологічної роботи на основі впровадження педагогічних інновацій вважаємо на них зосередити більш ґрунтовну увагу.

Мета статті: проаналізувати доцільність розробки педагогічної системи підготовки кадрів для виховної та соціально-психологічної роботи

на основі впровадження педагогічних інновацій, та визначити її сутність та окреслити основні складові.

Виклад основного матеріалу. Ми повністю поділяємо думку В. Невмержицького [6] у тому, що із здобуттям незалежності Україною, суттєво змінилася організація навчально-виховного процесу у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) країни і в першу чергу це стосувалося ВВНЗ гуманітарної направленості. Як констатує науковець, більшість із тих ВВНЗ, що дісталися нам в спадщину, проіснували всього два – три роки і були розформовані, а деякі, притерпівши ряд структурних реформувань, продовжують підготовку фахівців – гуманітаріїв для військ і на цей час. Виходячи із зазначеного, нині потребує удосконалення організація навчально-виховного процесу в ВВНЗ на основі запровадження системного підходу, що безумовно передбачає розробку системи, яка базується на педагогічних інновацій.

У нашому баченні до найбільш вагомих суперечностей, що визначають актуальність питань розробки цілісної педагогічної системи підготовки кадрів для виховної та соціально-психологічної роботи на основі впровадження педагогічних інновацій відносяться *суперечності загального* характеру (між: потребою суспільства в спеціалізованій виховній та соціально-психологічній роботі з військовослужбовцями, наявністю правової та соціальної бази для здійснення даної діяльності та неготовністю командного складу Збройних Сил до її реалізації у практичній роботі з підлеглими; соціальним замовленням держави на підготовку офіцерських кадрів з високим рівнем готовності до організації та управління виховною і соціально-психологічною роботою в ЗСУ та недосконалістю ідеологічної, морально-психологічної, правової складових у підготовці майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах; наявністю в діяльності військових підрозділів елементів досвіду виховної та соціально-психологічної роботи, а також елементів досвіду підготовки до неї майбутніх офіцерів у діяльності військових вузів і необхідністю його науково-методичного аналізу та узагальнення), а також *теоретику-практичного* характеру (між: об'єктивною потребою в теоретичному узагальненні накопиченого досвіду з організації виховної та соціально-психологічної роботи ЗСУ і відсутністю систематизованих досліджень у цій галузі, які відображають розвиток системи виховної та соціально-психологічної роботи в історичному ракурсі; необхідністю виявлення сутності, структури та змісту діяльності органів виховної та соціально-психологічної роботи у ЗСУ і недостатньою розробленістю цих аспектів у військових психолого-педагогічних дослідженнях, а також відсутністю механізмів практичного впровадження у військові колективи ЗСУ; значними резервами військового виховання у системі підготовки фахівців з виховної та соціально-психологічної роботи у ЗСУ та відсутністю комплексних педагогічних механізмів їх розробки через недосконалість освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм фахівця з виховної та соціально-психологічної роботи для української армії; можливістю використання сучасних педагогічних інновацій в

організації навчально-виховного процесу у ВВНЗ з метою оптимізації результатів підготовки військових кадрів до виховної та соціально-психологічної роботи в ЗСУ та недосконалістю методичних напрацювань щодо впровадження інформаційних технологій та застосування тренінгу у підготовці майбутніх офіцерів).

Отже, науково-виважений механізм розробки педагогічної системи підготовки офіцерських кадрів до виховної та соціально-психологічної роботи в Збройних Силах України зможе стати головним у подоланні окреслених суперечностей. Виходячи із логіки нашого дослідження насамперед вважаємо за доцільне проаналізувати сутність та зміст терміну педагогічна система та дослідити бачення науковців сутності головних складових системи. Вважаємо, що саме такий підхід допоможе нам з'ясувати місце розробленої педагогічної системи у навчально-виховному процесі підготовки офіцерських кадрів.

Зазначимо, що одне із найперших трактувань наукової категорії «система» ми знайшли у дослідженнях К. Болдуїнга [1]. Зокрема науковець розглядає систему як сукупність двох, або більшої кількості елементів, причому поведінка кожного елемента впливає на поведінку цілого, а поведінка елементів та їх вплив на ціле взаємозалежні. Науковцем було аргументовано доведено той факт, що при умові існування певних підгруп елементів у конкретній системі, то кожний із них впливає на поведінку цілої системи, тоді як жоден із конкретних елементів у разі самостійного існування такого впливу не має.

Ми підтримуємо науковців у тому, що наукову категорію «система», найбільш доцільно розглядати як філософську категорію, адже вона відбиває не щось окреме і неподільне, а передбачає суперечливу єдність багатьох і водночас цілого. Зазначимо, що у енциклопедії освіти основний акцент зроблено на тому, що «система підготовки фахівця виступає засобом, спрямованим на реалізацію мети» [3, с. 516]. Досліджуючи методи системного педагогічного дослідження Н. Кузьміна розглядає педагогічну систему у якості цілісного утворення, «яке має свою історію, свої етапи розвитку, свої традиції, взаємодію частин всередині системи» [5, с. 13–14]. Отже, можна констатувати, що педагогічну систему як наукову дефініцію можна розглядати як інтегративний об'єкт педагогічної оптимізації, яка об'єднує педагогічні об'єкти. Подібні думки ми знаходимо й у військових педагогів, до прикладу А. Галімов [2], досліджуючи акмеологічні системи забезпечення якості підготовки майбутніх офіцерів, наголошує на тому, що вища військова освіта в Україні буде значно ефективнішою за умови, коли буде організована через функціонування системи.

Отже, наукову дефініцію «система» у прямому сенсі цього слова можна розглядати як конкретну сукупність елементів, які визначають конкретний вид діяльності на користь досягнення загальної цілі на основі загальної обробки даних, які використовує науковець для отримання інформації. У нашому випадку мова йде про організацію такого навчально-виховного процесу, який би забезпечив високий рівень

готовності офіцерського складу до організації виховної та соціально-психологічної роботи в Збройних Силах України.

З методичної точки зору вагомими, з огляду на поставлені нами завдання є висновки, які представлені у роботі Є. Ільїна [4], який вважає, що саме педагогічна система об'єднує більшість педагогічних процесів. А саме науковець вважав що на основі розробки педагогічної системи можна об'єднати навчальну та виховну роботу, навчання конкретним циклом дисциплін, та окремі дисципліни між собою, систему формування знань, умінь, навичок та якостей особистості.

На основі дедуктивного аналізу наукових напрацювань фахівців, ми розглядаємо педагогічну систему підготовки офіцерських кадрів до виховної та соціально-психологічної роботи в ЗСУ як чітко упорядковану конкретну множину взаємопов'язаних елементів, які мають власну структуру та чітку організацію. Беручи до уваги вище наведені аргументи, ми прийшли до розуміння того, що при розробці педагогічної системи підготовки офіцерських кадрів до виховної та соціально-психологічної роботи в Збройних Силах України недостатньо мати теоретичне уявлення про те як вона функціонує, а необхідно чітко усвідомлювати на основі чого вона може функціонувати та які найбільш оптимальні її складові. У практичному сенсі ми виходили з того, що кожна система, в тому числі й педагогічна система підготовки офіцерських кадрів до виховної та соціально-психологічної роботи в ЗСУ, повинна мати свою структуру, яка по суті виступає в ролі найбільш сталої, основної частини системи. Саме структура відображає упорядкованість внутрішніх і зовнішніх зв'язків між складовими елементами, які забезпечують сталість, стабільність та визначеність системи.

Зазначимо, що сьогодні існує декілька ідей пошуку головних складових педагогічної системи. Зокрема відомий теоретик з проблематики системності академік П. Анохін висунув ідею, про те, що вирішальним чинником існування системи є результат функціонування системи, який активно впливає на добір саме тих компонентів системи, які при інтегруванні визначатимуть подальше одержання повноцінного результату. У своєму дослідженні ми виходили з того, що педагогічна система повинна включати конкретну та чітку сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, які є вкрай необхідними для створення цілеспрямованого та організованого педагогічного впливу на формування особистості офіцера що є компетентним в організації виховної та соціально-психологічної роботи в ЗСУ, володіє заданими якостями та безпосередньо забезпечує виконання ціннісно-змістових, нормативних, технологічних і процесуально-результативних завдань.

Філософський словник тлумачить категорію структура (від лат. *structura* – побудова) як побудову і внутрішню форму організації системи, яка виступає як єдність сталих взаємозв'язків між її елементами, а також законів цих взаємозв'язків. Тобто структура є невід'ємним атрибутом всіх реально існуючих систем і саме з цієї точки зору ми розглядаємо цю категорію

Вкрай необхідними для нашого подальшого дослідження є конкретне виокремлення системних параметрів та способів оптимізації педагогічної системи у реальності. У цьому аспекті за основу було прийнято системний підхід, який задекларований Г. Щедровицьким [7; 8]. Зокрема, система, повинна включати:

- 1) певний набір розумових і діяльнісних засобів, з якими він досліджує об'єкт;
- 2) певний набір дій (процедур), які застосовують у відношенні до об'єкта;
- 3) «табло свідомості» дослідника, на якому з'являються образи, що фіксують досвід його дослідницької роботи;
- 4) тексти промови, думки, в яких дослідник фіксує хід і результати своєї дослідницької роботи і повідомляє про них іншим людям;
- 5) певні норми і схеми організації дослідницької діяльності.

Таким чином, ми виходили з того, що процес утворення педагогічної системи підготовки офіцерських кадрів до виховної та соціально-психологічної роботи в ЗСУ передбачає тривалість у часі, наявність в єдиній системі конкретних підсистем, кожна з яких об'єднує конкретні елементи (складові), що володіють функціональними якостями. Вважаємо, що якщо наша держава хоче у майбутньому мати дієвий інструмент державної політики й бажає надійно захищати себе від будь-яких зовнішніх загроз і викликів, найбільш педагогічно виваженим кроком є розробка та впровадження педагогічної системи підготовки офіцерських кадрів до виховної та соціально-психологічної роботи в ЗСУ.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений семантичний аналіз загальнотеоретичних та практичних підходів до управління виховною та соціально-психологічною роботою у ЗСУ засвідчує відсутність системного підходу до розв'язання окресленого кола питань. У цілому, ми вважаємо, що визначальним трактуванні наукової категорії «система» її динамічна єдність складових, а не проста сукупність її частин. У процесі дослідження, ми дійшли до розуміння того факту, що при розробці педагогічної системи, найбільш доцільно головний акцент зробити на таких структурних складових як: меті, змісті, принципах, формах навчання і виховання, компонентах, критеріях, технічних засобах навчання, та результаті. Виходячи з цього, розроблена нами педагогічна система повинна передбачати упорядковану сукупність визначених складових, між якими існує закономірна взаємодія, що спрямована на досягнення конкретної мети, яка передбачає належний рівень сформованості готовності офіцерських кадрів до виховної та соціально-психологічної роботи в ЗСУ. Саме на дослідженні конкретних складових та їх докладній характеристиці ми зосередимо подальші наші дослідження. У нашому баченні доцільно також ґрунтовно проаналізувати підготовку офіцерських кадрів до виховної та соціально-психологічної роботи в Збройних Силах України задля можливого впровадження у практичну діяльність у ВВНЗ.

Список літератури

1. Болдуинг К. Общая теория систем: скелет науки : [пер. с англ.] / К. Болдуинг // Исследования по общей теории систем / под ред. В. Н. Садовского, Э. Г. Юдина. – М. : Прогресс, 1969. – 540 с.
2. Галімов А. В. Акмеологічні системи забезпечення якості підготовки фахівця / А. В. Галімов // Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : III Всеукраїнська наук.-практ. конф. [Серія: Психолого-педагогічні й філологічні науки], (Хмельницький, 19 лист. 2010 р.) / Нац. академія Держ. прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2010. – С. 52–54.
3. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України] ; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Ильин Е. П. Мотивы человека: теория и методы изучения / Ильин Е. П. – К. : Вища школа, 1998. – 292 с.
5. Методы системного педагогического исследования : учеб. пособ. / под ред. Н. В. Кузьминой. – М. : Народное образование, 2002. – 208 с.
6. Невмержицький В. М. Актуальні аспекти діяльності військових психологів країн Європи / В.М. Невмержицький // Вісник НУОУ. Зб-к наук. праць. Вип. 1 (20). – 2011. – С. 218-220.
7. Щедровицкий Г.П. Проблемы методологии системного исследования // Избранные труды. – М.: Школа культурной политики, 1995. – С. 155-196.
8. Щедровицкий Г.П. Система педагогических исследований (методологический анализ) // Педагогика и логика. – М., 2003. – С. 16-200.

Для обеспечения высокого уровня духовной, морально-психологической сплоченности военнослужащих, их готовности, к действиям в особых условиях необходима направленная политика государства, органов военного управления. Выходя из выше задекларированных позиций, в высших военных учебных заведениях подготовка будущих офицеров как специалистов по воспитательной и социально-психологической работе в украинских Вооруженных Силах должна реализовываться на основе научно обоснованной, должным образом разработанной и апробированной педагогической системы подготовки кадров для воспитательной и социально-психологической работы, которая базируется на активном внедрении современных педагогических инноваций.

Вооруженные Силы Украины, органы воспитательной и социально-психологической работы, высшие военные учебные заведения, педагогическая система подготовки офицерских кадров.

For providing high level of spiritual, moral-psychological solidarity of servicemen, their readiness, to the actions the directed policy of the state is needed in the special terms, organs of military management. Going out from the higher declared positions, in higher soldiery educational establishments preparation of future officers as specialists on an educate and social-psychological work in Ukrainian Military Powers must be realized on the basis of scientific the pedagogical system of training of personnel's grounded, properly developed and approved for an educate and social-psychological work which is based on active introduction of modern pedagogical an innovation. The analyses of the real organization of educate and social-psychological work in the Ukrainian army and preparation of officers conducted by us to it show the necessity of development of the self-weighted pedagogical system. Taking into account importance and actuality of development of theoretical-applied questions, related to development of the pedagogical system of